

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Педагогічний факультет
Кафедра педагогіки дошкільної та початкової освіти

ДИПЛОМНА РОБОТА

магістра
(освітній ступінь)

на тему: «Система роботи сучасного закладу освіти з обдарованими дітьми»

Виконав: студент 2 курсу, групи ОПН–2м (з)
спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки»
заочної форми навчання

Гаранко Н.О.

Керівник: *Прокопович Л.С.*

Рецензент: *Кляп М.І.*

Мукачево – 2019 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1	
РОБОТА З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ ЯК ПЕДГОГІЧНО-УПРАВЛІНСТЬКА ПРОБЛЕМА	9
1.1. Поняття обдарованості та система роботи з обдарованими дітьми	9
1.2. Обдаровані діти: психологічні проблеми розвитку, навчання й виховання	19
1.3. Основні напрями вдосконалення системи роботи з обдарованими дітьми	27
РОЗДІЛ 2	
СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ	36
2.1. Система пошуку, виявлення, впровадження алгоритму організації роботи з обдарованими учнями	36
2.2. Просвіта батьків щодо виховання обдарованої дитини в сім'ї як складова системи управління роботи з обдарованими учнями ...	41
2.3. Шляхи створення обґрунтованої системи управління розвитком обдарованості учнів на рівні закладу освіти	48
ВИСНОВОК	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	64
ДОДАТКИ	69

ВСТУП

Актуальність теми. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»), Національна доктрина розвитку освіти у XXI столітті, Державна програма «Вчитель» мають своєю метою формування громадянина – носія національних цінностей, загальнолюдських досягнень, який вміє самовизначитись і реалізувати себе у різноманітних життєвих проявах; створення умов для різнобічного розвитку та самореалізації «Я – особистості» суб'єктів навчання.

Одну з передових позицій у сфері діагностики, супроводу та розвитку обдарованих дітей займає США. В цій країні створено різноманітні заклади для навчання обдарованих дітей. Американські науковці розробили різноманітні навчальні програми, які застосовуються на практиці та мають високі показники. Саме тому американським ученим належить пріоритет у розробці сучасних психолого-педагогічних концепцій розвитку обдарованості.

Сьогодні ні в кого не викликає сумнівів, що потенціал обдарованості є найціннішим ресурсом духовного поступу і матеріального розвитку людства. Ця проблема ставить завдання теоретичного дослідження обдарованості, а також узагальнення досвіду з цього питання і на рівні управління процесом розвитку обдарованих дітей закладу освіти.

Аналіз наукової літератури свідчить про наявність широкого спектра різноманітних досліджень проблеми навчання, виховання та розвитку обдарованих учнів. Психолого-педагогічні дослідження феномену обдарованості, що мають місце у різних наукових школах та напрямках, визначили розуміння обдарованості, як інтегративної характеристики, що складається як з когнітивної, так і мотиваційно-особистісної сфери (Л. Виготський, Д. Гілфорд, Е. Ландау, Н. Лейтес, А. Матюшкін, С. Рубінштейн, Б. Теплов, та ін.). Вивчення певних особливостей, як основних визначників розвитку та самореалізації обдарованої особистості, знаходить відображення у працях Д. Рензулі, К. Роджерса, П. Торенса,

К. Хеллера, В. Штерна та ін. Важливість потенційного характеру дитячої обдарованості, необхідності врахування вікових особливостей та залежність її прояву й розвитку від соціуму, а також шкільного середовища підкреслено у роботах Ф. Ганьє, Н. Лейтеса, А. Лурія, М. Маккобі, Н. Модіано, Г. Пассова, В. Петровського, Д. Фрімен. До важливих напрямків дослідження дитячої обдарованості у педагогічній науці можна віднес-ти також значний прогрес у методиках її діагностики (А. Біне, Б. Блум, Ф. Гальтон, Г. Гарднер, Д. Рензуллі, Т. Сімон, П. Соколов, Л. Термен та ін.), розгляд обдарованості в площині диференційних відмінностей, що пов'язано з виділенням спеціальних здібностей (П. Блонський, В. Крутецький, Д. Рензуллі та ін.), проектування середовища навчання (В. Лебедева, В. Ясвін та ін.) тощо. Різні погляди та підходи щодо проблеми ефективного розвитку обдарованої дитини знайшли своє логічне узагальнення у відповідних наукових концепціях та практико-орієнтованих моделях ведучих учених: J. Feldhusen, M. Koloff; S. Kaplan, F. Monks, J. Renzulli, J. Tassel-Baska, P. Torrance, D. Treffinger, K. Urban, О.Балл, І.Бех, А. Матюшкіна, В.Моляко, О.Рибалка, Б. Теплова, Н. Лейтес тощо.

Слід підкреслити, що ефективність роботи з обдарованими учнями залежить від багатьох складових, серед яких важливу роль відіграє відповідна цілеспрямована управлінська діяльність. У науковому середовищі модернізація системи управління сучасною школою є предметом досліджень багатьох дослідників. Здійснюється пошук ефективних шляхів управління якістю освіти, інноваційними процесами розвитку навчально-виховних закладів, підготовкою освітніх менеджерів тощо. Разом з цим, на нашу думку, дослідники недостатньо приділяють уваги вивченню та розробці шляхів ефективного управління розвитком обдарованих учнів на рівні закладу освіти.

Враховуючи актуальність означеної вище проблеми нами вибрано тему дипломної роботи: **«Система роботи сучасного закладу освіти з обдарованими дітьми»**.

Об'єкт дослідження – робота закладу освіти з обдарованими дітьми.

Предмет дослідження – управління системою роботи закладу освіти з обдарованими учнями.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні функцій, організаційно-управлінської структури системи роботи з обдарованими учнями на рівні закладу освіти.

Для досягнення мети дослідження сформульовано такі **завдання**:

- проаналізувати поняття обдарованості та системи роботи з обдарованими дітьми, визначити основні напрями вдосконалення системи роботи з обдарованими дітьми;

- обґрунтувати систему пошуку, виявлення, впровадження алгоритму організації роботи з обдарованими учнями;

- схарактеризувати напрями просвіти батьків щодо виховання обдарованої дитини в сім'ї як складову системи управління роботи з обдарованими учнями;

- розкрити шляхи створення обґрунтованої системи управління розвитком обдарованості учнів на рівні закладу освіти.

Для досягнення мети й реалізації завдань дослідження застосовано комплекс загальнонаукових **методів**: *теоретичні*: аналіз і синтез, абстрагування й ідеалізація, індукція й дедукція, аналогія, порівняння, зіставлення – для вивчення літературних джерел, нормативних документів, теоретичного узагальнення основних підходів до розв'язання проблеми управління процесом розвитку обдарованих учнів на рівні закладу освіти; моделювання – для розробки моделі системи управління процесом розвитку обдарованих дітей; *емпіричні*: спостереження – для вивчення стану проблеми в практиці роботи закладу освіти; вивчення й узагальнення досвіду управлінсько-педагогічної діяльності щодо розвитку та виховання обдарованих учнів.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що його теоретичні та практичні положення, висновки й джерельна

база можуть бути використані у вітчизняній практиці виявлення, підтримки та розвитку обдарованих дітей, розробці системи управління процесом розвитку обдарованих учнів. Матеріали дослідження можуть бути використані керівниками закладів освіти, вчителями-практиками закладів освіти, що працюють з обдарованими учнями, викладачами, науковцями та педагогами у процесі складання спеціальних освітніх програм для підготовки сучасних менеджерів освіти до управлінської діяльності.

Базою дослідження була Верхньокоропецька загальноосвітня школа I-III ступенів Мукачівської районної ради Закарпатської області.

Апробація дослідження відбулася на III Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасні тенденції розвитку науки і освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів» (м. Мукачево, 16-17 травня 2019 р.).

Публікації:

1. Гарапко Н. О., Кобаль В. І. Управління розвитком системи роботи з обдарованими дітьми: розробка моделі / Н.О.Гарапко, В.І.Кобаль // Сучасні тенденції розвитку науки і освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів : збірник тез доповідей III Всеукраїнської науково-практичної конференції, 16-17 травня 2019 р., Мукачево / Ред.кол. : Т.Д.Щербан (гол.ред.) та ін. – Мукачево : Вид-во МДУ, 2019. – С.83-85.

Робота складається зі вступу, двох розділів, списку використаних джерел (53 найменування), 63 сторінок основного тексту, 4 таблиць, 2 рисунків та 2 додатків.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження теоретичних та практичних аспектів процесу управління роботи з розвитку обдарованих дітей на рівні закладу освіти ми прийшли до таких **висновків**:

1) обдарованість є системною рисою психіки, яка розвивається протягом життя і визначає можливості досягнень людиною винятково високих результатів в одній чи декількох видах діяльності порівняно з іншими людьми. Процес виявлення, підтримки та розвитку обдарованості, ми розглядаємо, виходячи з таких міркувань: обдарованість переважної більшості дітей носить еволюційний (скритий) характер і залежить від широкого кола чинників; основою розвитку обдарованості учнів є диференціація освітньої діяльності відповідно до інтересів, здібностей і задатків у навчальній та позанавчальній діяльності на кожному конкретному етапі розвитку особистості.

На сучасному етапі розвитку освіти актуальними є питання удосконалення системи управління навчальним закладом і переведу школи в новий стан, який забезпечить надання населенню широкого спектру якісних освітніх послуг залежно від потреб людини, суспільства та ринку праці. Тому, першочергове завдання – створити привабливий імідж закладу освіти, щоб у дітей було бажання відвідувати школу з радістю і надією. По-друге, адміністрація, яка була би каталізатором всього нового, перспективного, зуміла би адаптувати всі нововведення для закладу освіти, мотивувати колектив на плідну роботу.

В основі всіх перетворень в закладі повинна бути позитивна мотивація на успіх. Результатом пошуку можуть бути певні програми, зокрема, «Система роботи з обдарованою молоддю», яка акцентує увагу на тому, що здібності та задатки розвиваються та реалізуються при умові сприятливого зовнішнього середовища і сукупності внутрішніх потенцій.

При роботі з обдарованими дітьми важливо педагогам добре знати їх психологічні особливості, проводити діагностику обдарованості спільно із психологом закладу освіти, здійснювати просвітницьку роботу серед батьків щодо виховання обдарованих дітей.

За визначенням багатьох учених, складовими системи роботи з цієї проблеми, на які треба орієнтувати педагогічних працівників, є:

- концепція обдарованості;
- психодіагностика (виявлення рівня обдарованості);
- прогнозування розвитку обдарованих дітей;
- технології та методики виховання, навчання й розвитку творчого потенціалу особистості.

Значну увагу також слід приділяти удосконаленню управлінської майстерності керівників навчальних закладів з питання підготовки вчителя до роботи з обдарованими учнями. Заслуговує на увагу важливість питань, що актуалізуються на різноманітних методичних заходах.

Проаналізувавши психолого-педагогічні та методичні аспекти системи роботи із обдарованими дітьми, на наш погляд, логічним буде визначення таких їх складових:

- ґрунтовне розуміння педагогічними працівниками психологічних ознак обдарованих особистостей, які мають природну потребу у своєчасному виявленні здібностей, у їх реалізації і підтримці вчителями і батьками;
- створення психолого-педагогічних умов для виявлення творчого потенціалу обдарованої дитини;
- ефективними формами роботи із обдарованими школярами у масовій школі є особистісно зорієнтований урок, на якому максимально має використовуватися проблемне навчання, дослідницький метод навчання; залучення здібних школярів до роботи у МАН України, гуртках, секціях різного спрямування;
- розвитку обдарованості учнів сприяє гуманітарна профілізація навчання у старшій школі, що ґрунтовно поглиблює учнівські знання,

формує у старшокласників комунікативні компетентності, та оптимальне впровадження педагогічної технології «Створення ситуації успіху»;

2) управління процесом розвитку талановитих та обдарованих дітей розглядається науковцями як система пошуку, виявлення, впровадження алгоритму організації роботи з обдарованими учнями та створення умов для творчого розвитку особистості.

На основі аналізу теоретичних джерел нами встановлено, що система пошуку обдарованих дітей включає спостереження, аналізу їх участі у процесі уроку, позакласних виховних заходах, предметних конкурсах, вікторинах, предметних олімпіадах тощо.

З урахуванням наукових і практичних положень, рекомендується використовувати алгоритм організації роботи з обдарованими учнями, який включає такі етапи: виявлення загальних та спеціальних здібностей і нахилів дітей; психологічний супровід обдарованих дітей; робота з батьками щодо забезпечення комфортності навчання обдарованих дітей (педагогічна просвіта); залучення до гурткової роботи обдарованих дітей; фестиваль творчості обдарованих дітей; моніторинг навчальних досягнень учнів, участі у олімпіадах, конкурсах; проведення педагогічних читань, конференцій, семінарів з питань роботи з обдарованими дітьми; визначення тематики робіт в МАН. захист науково-дослідницьких робіт в МАН. консультації учнів науковими співробітниками під час написання науково-дослідницьких робіт; проведення предметних тижнів; нагородження та преміювання обдарованих учнів, переможців олімпіад, конкурсів; формування списків до банку даних обдарованих дітей; оновлення стенду «Гордість школи»; розміщення інформації про здобутки обдарованих учнів у місцевій газеті, соціальних мережах; розробка системи моніторингу з подальшого навчання випускників шкіл – переможців олімпіад, конкурсів; наказ про організацію роботи з обдарованими учнями. Аналіз виконання планів роботи з обдарованими дітьми. Наказ про підсумки роботи з обдарованими дітьми;

корегування навчальних планів на майбутній навчальний рік згідно результатів моніторингу роботи з обдарованими дітьми.

Крім того, керівництво школи сприяє активізації роботи вчителів з упровадження інноваційних підходів до організації освітнього процесу (семінари, читання, конференції); проводить заохочення та стимулювання творчої діяльності вчителів та обдарованих дітей.

Отже, послідовність у діях адміністрації, шкільних предметних методичних об'єднань, педагогів, психолога, батьківської громадськості, організації співпраці з закладами позашкільної освіти та громадськими установами є головною умовою для творчого розвитку особистості;

3) першовідкривачами обдарованості дітей є батьки. Вони виконують найголовнішу роль у становленні й розвитку не тільки обдарованості дитини, а й її особистості.

Батьківське відкриття обдарованості власної дитини повинно народжувати радісне очікування й готовність вирішувати пов'язані з цим проблеми. Задача полягає в тому, щоби вчасно знайти вірний момент, правильні слова та приклади для дитини, щоб вона мала здорове самосприйняття, тому що уявлення про саму себе – це багато в чому кристалізація того, як на нас реагують інші люди.

Отже, батькам необхідно:

- приймати дітей такими, які вони є, а не розглядати їх як носіїв талантів;

- спиратись на власні сили й дозволяти дитині самій шукати вихід зі ситуації, що склалася, вирішувати кожну задачу, яка їй під силу, навіть якщо самі можуть робити це краще та швидше;

- не тиснути на дитину в її шкільних справах, але завжди бути готовими прийти на допомогу в разі потреби;

- точно розраховувати момент і ступінь реакції на потребі дитини (якщо дитина поставила запитання, то не піддаватися спокусі розповісти про предмет усе, що вони знають самі, а тільки дати відповідь).

Батькам потрібен індивідуальний підхід до вирішення проблемних питань з дитиною. Вони повинні здійснювати контроль над читанням дитини, захопленнями, але спрямувати свою діяльність на організацію допомоги дитині, збільшити ступінь самостійності, здатність до ефективного вирішення різного роду проблем, створити умови для забезпечення позитивного емоційного стану обдарованої дитини, позитивно-стійкого ставлення до життя, творчої діяльності. Стосунки батьків повинні будуватися на довірі.

Батькам потрібно знати, що обдарована дитина прагне довірливого спілкування. Вона хоче бачити у батьках мудру дорослу людину, яка збагатить її уявлення про світ і про саму себе, допоможе подолати труднощі. Дітям дуже хочеться, щоб батьки сприймали їх як рівноправних в особистісному плані партнерів. Їм не хочеться, щоб їх повчали, вони прагнуть рівноправного спілкування, щоб їх сприймали як особистості й реагували на них як на особистість.

Заклад освіти повинен мати чітку і цілеспрямовану програму просвіти батьків щодо виховання обдарованих дій у сім'ї, використовуючи бесіди, семінари, тренінги, лекції, онлайн-конференції, вебінари, соціальні мережі тощо;

4) розглядаючи систему управління роботи з обдарованими учнями закладу освіти, як інноваційний підхід, ми виходили з того, що сучасний заклад освіти – це соціально-педагогічна система, для якої характерні такі ознаки: відкритість, складність, динамічність, активність, керованість та самокерованість.

Систему управління розвитком обдарованих учнів у закладі освіти слід розглядати, як сукупність певних складових (працівники, інформація, технології, ресурси тощо), зв'язаних між собою у єдине ціле, яке має властивості виявляти потребу та можливість змін у шкільній системі освіти обдарованих учнів, планувати та здійснювати ці зміни, з метою більш

ефективного досягнення її цілей. При цьому, розглядувана нами система, має бути органічною складовою системи закладу освіти в цілому.

Мета створення даної системи полягає у вдосконаленні цілеспрямованої управлінської діяльності та внесенні необхідних системних змін, що мають забезпечити більш ефективний розвиток обдарованих учнів у закладі освіти. При цьому вони мають бути конкретними та вимірюваними, досяжними та взаємопідтримуваними.

Враховуючи зростаючі вимоги до освіти обдарованих учнів, які зумовлюють інтенсифікацію впровадження нововведень до форм, змісту, методів та технологій роботи з цією категорією дітей, на нашу думку, вибір в управлінні повинен зосередитися на цільовому та системному підходах до змін, що забезпечить єдність роботи нововведень на досягнення загальних цілей, що, у свою чергу, сприятиме кінцевому позитивному результату.

В умовах демократизації українського суспільства та національної освіти, враховуючи складність та багатогранність завдань, необхідно залучати до управління розвитком обдарованих дітей працівників закладу освіти, батьків, фахівців, громадськість, соціальних партнерів тощо.

Ефективність системи управління буде максимальною тільки за умови узгодженості її складових, а саме: первісні інформаційні, кадрові та фінансові дані; визначені управлінські функції; створену діючу структуру управління; відповідну цільову програму, стратегічний і робочі плани та процес їх реалізації; кінцева інформація, прийняті рішення.

При обранні функцій для здійснення управління розвитком обдарованих учнів важливо виходити з того, які умови необхідно створювати у закладі освіти щодо ефективності управлінських процесів. У нашому випадку доцільно визначити та передбачити взаємозв'язок між основними функціями: внутрішня координація – інформаційно-аналітична – прогностична; мотиваційно-організаційно-виконавча – контрольна. Важливе місце у цій схемі взаємозв'язку належатиме установчо-мобілізаційній функції.

Структура управління розвитком обдарованих учнів у закладі освіти повинна створюватися на гнучкій основі та мати здатність, за рахунок створення відповідних утворень, здійснювати творчий пошук ідей, розв'язання проблем та оперативного планування змін.

На основі аналізу досвіду управління процесом розвитку обдарованих учнів, рекомендується така організаційна структура: колегіальний орган – рада, що обирається на демократичних засадах та взаємодоповнюючі структурні підрозділи: інформаційні, моніторингові, науково-методичні, маркетингові та ресурсні сектори, лабораторії (творчі колективи), центр підвищення управлінської кваліфікації, тимчасові робочі групи тощо.

Отже, проблема вдосконалення роботи з обдарованими дітьми, на основі впровадження сучасної системи управління розвитком обдарованих учнів, у закладі освіти є актуальною та потребує подальшого наукового вивчення та практичного опрацювання у педагогічних колективах України.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>